

se dedică unor activități cu caracter social, comportament similar cu ce al rigoriștilor. Dar motivațiile sînt în acest caz diferite : în timp ce rigoriști se simt mai mult sau mai puțin obligați să se facă utili colectivității, activiștii consideră activitățile cu caracter social ca un mijloc în plus de a-și pune în valoare calitățile de lideri sau de organizatori.

3.4. Stilurile de viață și veniturile

Cea mai mare parte a populației (circa 70%), în principal egocentriștii, activiștii și demotivații social, consideră banii un mijloc de participare la societatea de consum ; numai o mică parte (circa 30% din populație), în special rigoriștii și materialiștii tind să-i acumuleze sub diferite forme (patrimoniu, economii, bani „solizi”, materializați). Cei ce tind să acumuleze consideră că veniturile trebuie să fie regulate, iar cheltuielile utilitare și rezonabile, banul trebuind să fie „administrat”. Cei ce tind să cheltuiască au concepția veniturilor neregulate, adaptate ritmului cheltuielilor. În ceea ce privește cheltuielile, aceștia preferă să acorde prioritate cheltuielilor „de plăcere”, care pot însemna confort ostentativ pentru egocentriști, de reprezentare pentru activiști, de vis-evaziune pentru demotivații social.

3.5. Stilurile de viață și criza economică

Indivizii aparținînd diferitelor stiluri de viață au concepții diferite privind cauzele erizei, atitudini diferite față de societate, de semeni și de instituții, comportament personal diferit, (a se vedea tabelul nr. 2).

MARIA NEDER

NOUĂ STILURI DE VIAȚĂ AMERICANE

„Cine sîntem și încotro ne îndreptăm ?” este întrebarea al cărui răspuns încearcă să-l dezvăluie Arnold Mitchell* (fondatorul și directorul Programului de Valori și Stiluri de Viață — VALS — de la Institutul de Cercetare din Stanford) în paginile lucrării sale, ce se constituie într-o investigație comprehensivă a valorilor, credințelor, nevoilor, ca și a resorturilor și tendințelor sociale care ne influențează personalitățile.

Prin termenul de „valoare” autorul desemnează întreaga constelație de valori personale, credințe, opinii, speranțe, temeri, prejudecăți, dorințe și aspirații ce ne guvernează comportamentul. Setul intern de valori, fie ele oricît de numeroase, complexe sau contradictorii se exprimă holistic, prin intermediul conceptului de stil de viață.

* Arnold Mitchell, *The Nine American Lifestyles*, N. Y., Macmillan Publishing Co, Inc., 1983, 302 p.

Cartea, subtilă introspecție în viața cotidiană americană, relevă mobilurile ce pun în mișcare mecanismele individuale, interacțiunea individ-societate, concomitent oferind o perspectivă dinamică asupra schimbărilor sociale.

Tipologia VALS (Values and Lifestyles) urmărită în cadrul programului de cercetare omonim, desfășurat în perioada 1978—1981, cuprinzând un eșantion de peste 1600 subiecți și totalizând peste 800 de întrebări specifice, permite furnizarea de detalii cantitative și calitative deosebit de utile pentru schițarea ulterioară a trăsăturilor umane specifice ce se regăsesc în construcția modelelor de consum corespunzătoare. Se determină astfel patru categorii distincte subdivizate pe nouă tipuri de stiluri de viață, și anume:

- I. Categoria orientată spre nevoie (*Need-Driven Group*)
 1. Stilul de viață al supraviețuitorului (*Survivor Lifestyle*)
 2. Stilul de viață al susținătorului (*Sustainer Lifestyle*)
- II. Categoria orientată spre exterior (*Outer-Directed Group*)
 3. Stilul de viață „apartenent” (*Belonger Lifestyle*)
 4. Stilul de viață „emulator” (*Emulator Lifestyle*)
 5. Stilul de viață orientat după succes (*Achiever Lifestyle*)
- III. Categoria orientată spre sine (*Inner-Directed Group*)
 6. Stilul de viață „Eu sint eu-insumi”¹ (*I-Am-Me Lifestyle*)
 7. Stilul de viață „experimental” (*Experimental Lifestyle*)
 8. Stilul de viață „orientat social” (*Societally-Conscious Lifestyle*)
- IV. Categoria mixtă, cu perspectivă dublă, atât interioară cât și exterioară (*Combined Outer-and Inner-Directed Group*)
 9. Stilul de viață „integrator” (*Integrated Lifestyle*)

Pentru a avea o imagine cât mai analitică a categoriilor și a tipurilor de stiluri de viață propuse de autor (a căror denumire am încercat să o redau cât mai aproape de original, deși traducerea nu sună tocmai familiar pentru cititorul român) am să prezint în paginile următoare pe fiecare dintre ele, așa cum rezultă din cercetările autorului:

I. *Need-Driven Group* — îi reunește pe cei săraci, pe cei în mizerie, pe cei de la periferia societății unde singurul lucru pe care toți îl posedă, cu prisosință, este sărăcia. Această categorie de persoane este situată în cadrul unor modele, mult deviate față de medie. Din motive întemeiate, se afirmă că această grupă este animată mai degrabă de o negare a valorii decât de aprecierea ei, fapt justificat dacă ne gândim la precaritatea și chiar absența preocupărilor educaționale elementare.

Supraviețuitorii cât și *susținătorii* sint cei ce-și revendică nefericita apartenență la această grupare.

Primii, reprezintă segmentul de populație cel mai defavorizat, ce se extinde într-o proporție de 4% din populația adultă a SUA, fiind marcat de dificultăți pecuniare continue, 78% dintre aceștia având un venit anual sub 5000\$ (1979). În categoria *supraviețuitorilor* autorul îi numește pe vîrstnici, pe bolnavii ce nu au posibilitatea autointreținerii, ca și pe cei cu studii elementare sau fără. Nu este deloc surprinzător că, „*supraviețuitorul*” duce o luptă permanentă pentru a se menține la suprafață, pentru

a nu aluneca în prăpastie, excluzând adesea satisfacțiile pe care le obține de la viață, și care sînt evasiinexistente.

În ceea ce-i privește pe *susținători*, aceștia sînt caracterizați de un conservatorism și convenționalism original, mulți dintre ei se nasc, trăiesc și mor în același mediu, dominat de aceeași sărăcie paralizantă, care-i urmărește pe întreg parcursul vieții.

Susținătorii sînt cei ce locuiesc în imediata vecinătate a zonei de paupertate, oameni lipsiți de încredere, anxioși, combativi, un sfert din ei aflîndu-se în căutare de lucru sau cel mult lucrînd temporar. Este de asemenea grupul reprezentativ prin abilitatea cu care „se desfășoară” pe spațiul economiei subterane (piața neagră, jocuri de noroc, droguri, prostituție etc.), în scopul obținerii sumei mult visate, direct proporțională cu riscul activității „prestate”. Majoritatea întrețin familii numeroase, în ciuda faptului că peste 25% sînt nelegitime, constituînd totodată mediul de cultură adecvat proliferării trendurilor sociale negative specifice lumii contemporane, precum : relațiile sexuale ilegale, lupta pentru legalizarea consumului de droguri, a homosexualității etc.

Sub aspect psihologic *susținătorii* sînt mai favorizați decît *supraviețuitorii*, avînd exigențe sporite față de viață, fiind relativ mai încrezători, mai organizați cu trăsături ascendente în categoriile superioare.

Gruparea a doua, surprinde clasa de mijloc a Americii, sau 2/3 din populația adultă, adică 100 mil. persoane. Stilurile de viață componente : *Apartenent*, *Emulator*, *Realizatul* au ca numitor comun receptivitatea maximă a semnalelor, reale sau imaginare, din exterior. Se conduc funcție de ceea ce consideră că ceilalți vor crede despre ei.

Deschiderea oferită de exterior, constituie un pas înainte semnificativ din perspectivă psihologică, intrucît incumbă grija față de cel de lingă tine, sentimentul afilierii, al conștiinței naționale, precum și o matrice de valori și opțiuni diverse mult mai complexă decît în cazul primei categorii.

Stilul *apartenent* se manifestă prin tradiționalism, conformism, conservatorism, moralitate, predilecție spre viața de familie, sentimentalism. Sînt cei mai numeroși (57 mil.) în această grupare. Majoritatea sînt de vîrstă mijlocie sau chiar mai înaintată, au venituri și nivel de educație mediu. Nu prezintă interes deosebit pentru activitățile intelectuale sau lucrurile sofisticate. De obicei duc o viață liniștită, mulțumitoare, uneori tulburată de micile necazuri cotidiene. Dezvoltă un comportament sistematic, păstrează și respectă obiceiurile din familie, sînt refractari oricărui tip de excese, preferînd să fie conduși decît să conducă. Receptivi la cultura de masă, mari consumatori de emisiuni TV, „apartenenții” preferă frecvent confortul, siguranța și pacea căminului familial. Își cresc și educă copiii în același spirit.

Emulatorul are o lume exterioară în vădită contradicție cu cea a „apartenentului”. Trăind într-o continuă luptă cu viața, dorește să se impună prin ambiție, competitivitate, combativitate, chiar ostentativitate celor pe care îi consideră pe o treaptă superioară lor. Deși au o medie de vîrstă de numai 27 ani, aveau în 1979 un venit anual de peste 18000\$, însă sînt foarte cheltuitori, și de aceea, în bună parte datori. Reprezintă 9% din populația adultă a SUA, majoritatea fiind absolvenți de liceu sau colegiu. Sînt caracterizați de vehemența cu care bat la porțile afirmării,

fiind deținătorii celui mai înalt grad de ocupare dintre tipologiile de stiluri de viață descrise.

Psihologic, traversează o perioadă confuză, de tranziție către maturitate, auto-certitudine și stabilitate socială.

Achiever-ul se află în vârful piramidei sociale, face parte dintre cei ce au construit „sistemul” și se află acum la conducerea lui. Incluzând aproximativ 1/4 din populația adultă, este un grup eterogen, activ, încrezător, realizat, pe fondul unei stări de bună dispoziție dominantă.

Se disting mai multe subtipuri în cadrul acestui stil de viață și anume : subtipul competitiv, ambițios, conducător, este cel mai familiar ; subtipul profesionistului de elită : medic, avocat, om de știință ; artistul al cărui unic țel este celebritatea într-o lume celebră ș.a. Marea majoritate sînt proprietarii locuințelor în care trăiesc, fapt justificat de situația financiară prosperă ce-i caracterizează. Ca vîrstă, se situează în jurul a 40 de ani, dovedind o maturitate psihologică ce le permite ancorarea integrală în realitate a obiectivelor imaginate.

III. Categoria orientată spre sine (*Inner Directed Group*) este denumită astfel, datorită accentului plasat pe dezvoltarea interioară, dobîndită prin intermediul tehnicilor analitice de dezvoltare spirituală, precum meditația transcendentă, yoga, budismul-zen, sau alte practici spirituale de factură orientală, adiacente. Sînt de o sensibilitate și un simț artistic deosebit, iar mulți dintre ei sînt participanți activi la trendurile sociale contemporane (consumerism, conservatorism, environmentalism), fără a pune însă prea mult preț pe latura materială. Majoritatea aparțin generației postbelice, avînd o educație superioară și un loc de muncă corespunzător. Cu excepția celor mai tineri, venitul mediu se cifrează la circa 25000\$ anual.

Din studiile și cercetările efectuate au rezultat trei stiluri de viață structural diferite aparținînd acestei categorii și anume : 1) Stilul de viață „Eu sînt eu-însuși”, „Experimental” și cel „Orientat Social”. Să vedem pe scurt, despre ce este vorba :

Stilul de viață *Eu-sînt-eu-însuși*. Este un stil de viață tranzitoriu, „volatil”, adoptat pentru un interval scurt de timp și marcat de alternanțe emoționale spectaculoase, de o pasiune continuă pentru repere în mișcare. Categorie aceasta este timpul marilor confuzii, al contradicțiilor și incertitudinilor, al exceselor și al comportamentului proteic. Este un stil de viață ce posedă o doză considerabilă de originalitate și inventivitate, de tinerete și impulsivitate, de narcisism și nonconformism. Reprezintă 5% din populația adultă a SUA și manifestă propensiune spre „interiorizare”.

„*Experimentalii*” se caracterizează printr-o permanentă căutare a experienței trăite în mod direct, nemijlocit, irepetabil. Pentru unii satisfacția constă în implicarea ideatică, pentru alții pur hedonistică (ex.: metode de autoexplorare sau de autoprovocare la efort fizic intens — alpinism). Simplitatea voluntară în relațiile cu ceilalți, cu evenimentele și ideile lor, reprezintă totul, semnifică însăși esența vieții. Orientați cu predilecție spre dezvoltarea interioară, sînt buni autodidacți, mari iubitori de natură, fiind atrași îndeosebi de locurile liniștite, nepoluate de „desco-

peririle” civilizației moderne. Din dorința de înțelegere profundă a proceselor lăuntrice complexe, „experimentalistii” studiază cu interes și pasiune filosofia orientală : budismul-Zen, yoga, și Tao-Te-Ching, sau oricare alt gen de scrieri cu referire la înțelepciunea orientului antic.

Societally-conscious este ultimul tip de stil de viață abordat în cadrul acestei grupe ce deține o proporție de 8% din populația Americii, realizând un venit mediu de circa 27000\$ în 1979. Au un spectru de preocupări foarte larg, începind de la cele de interes general, public, social, combaterea poluării și protecția mediului natural; criza mondială de energie și soluționarea acesteia cu ajutorul resurselor non-convenționale; limitarea industrializării excesive; scăderea cheltuielilor militare și terminind cu preocupări insignifiante, calificate de ceilalți drept pierdere de timp, realizarea celor mai variate tipuri de instalații casnice; regim alimentar naturalist conținind produse agricole netratate artificial etc.

Ca grup, se bucură de succes și influență în acitivitățile sociale și politice, avind o conștiință socială foarte dezvoltată.

IV. Categoria mixtă, cu dublă perspectivă.

În cadrul acestei grupări este cuprins un singur tip de stil de viață, respectiv cel *Integrator*.

Maturitatea psihologică, toleranța, flexibilitatea, capacitatea de a gândi sistemic, de a vedea lucrurile în ansamblu, iată doar câteva caracteristici ale acestui stil de viață — *Integratorul* reprezintă o sinteză a celor două orientări : cea interioară și cea exterioară. Iată omul care prin puterea sa interioară, prin curajul și siguranța pe care le dovedește, impune respect, admirație, uneori teamă, însă o teamă însoțită de respect, omul care insuflă oricind încredere. Astfel, dorința de a-l cunoaște, de a-l urma, de a-l iubi, își face instantaneu apariția la cei mai mulți dintre semenii care-l inconjoară.

Ei sînt acei 2% din populația adultă a SUA, care joacă un rol crucial în schimbările dinamice care intervin în decursul timpului în societatea americană.

Aceasta fiind, pe scurt, prezentarea stilurilor de viață decelate de autor din cercetarea sa, lucrarea continuă abordarea acestora prin schițarea concretă a unor portrete caracteristice reale și reprezentative ale fiecăruia dintre ele, prin raportarea acestora la diferite zone geografice sau prin adaptarea la diverse pattern-uri sociale și economice.

În concluzie, consider această lucrare ca un veritabil punct de pornire, un suport elocvent, pentru orice cercetător preocupat de problematica deosebit de complexă și de interesantă a stilurilor de viață, ca un argument irecuzabil în favoarea seriozității și profunzimii de tratare a domeniului psiho-social, în multitudinea conexiunilor și perspectivelor pe care le presupune.